

МИНТА, ИНИМЪ ШИ ЛИТЕРАТУРЪ.

№. 43.

ЛѢНІ, 25. ОКТОМВРІЕ.

1848.

Дрептрѣле Ромънілор
кѣтрѣ

А N N A Л Т А П О А Р Т Ъ.

Цара поастрѣ ромънеаскѣ нѣ фѣ нічі одатъ свѣпъсѣ къ сабіа, чі де възъ воеа са се рекъноскъ свѣт протекціа Търчілор. Ла аял 1393 пѣрїндіі пощріі дѣпъ че се лѣптарѣ маі пѣлте вѣакѣрі пентрѣ іndependenца лор къ атѣтеа потоапе де паціі варваре че се вѣрсарѣ пе пѣтѣпѣла пострѣ, възъндѣсе славі ші аменїндаціі тот де о датъ де згѣрї ші де тѣрчі, се дѣвоїрѣ къ Мірчеа чел вѣтрѣн домнѣл лор чел вестїт, ші дѣмпрезнѣ дѣкїнарѣ цара тѣрчілор къ фѣгѣдѣндѣ ка сѣї ажѣте дѣрѣсвоїл че аваѣ къ згѣрїі.

Іатѣ Хатї-Хатаїшо діп аял 1393 че ле дѣте свѣтапѣл Баїазет І. пореклїт Ілдерїм.

1. Прїп дѣпалта поастрѣ мїлостївїре; пої пе дѣвоїт ка цара де кѣрѣнд свѣпъсѣ прїп пѣтереа поастрѣ невѣрїтѣ, сѣ се кѣрѣнѣаскѣ дѣпѣ дѣскїші леціле сале, ші ка Домнѣл церїі ромънеціі, сѣ аїѣв дѣрѣпѣл д'а фаче ресвоїѣ саѣ паче, ші ачела де віацѣ ші де морте асѣпра свѣпѣшїлор сѣї.

2. Тодї крѣщїніі каре дѣтѣрѣдїшѣнд леѣеа лѣї Маомет вор трече іарѣші дѣдївѣтрїле свѣпѣсе пѣтерїі поастрѣ дѣ Ца-

ра ромънеаскѣ, ші діп поѣ се вор крѣщїна, нѣ вор пѣтеа де лок а фїлѣаціі дѣдѣрѣт, саѣ свѣпраді.

3. Тодї ачѣї ромъні каре вор терѣе дѣ вре о парте діп дївѣтрїле поастрѣ, вор фї скѣтїціі де харачїѣ, ші де орї че алѣ капїтадіе.

4. Домнїі крѣщїніі се вор адеѣе де Мітрополїт ші Боерї.

5. Дар пентрѣ ачѣастѣ тарѣ мїлостївїре, ші фїїнд къ пої ам дѣскрїс п'ачест домн Раїа дѣ ліста челорлалціі свѣпѣшї аї пострї, ачѣста ва фї дѣдаторат а пѣтїі пе ап ла хаспаоа дѣпѣрѣтѣаскѣ треї мїі ванї рошїі де царѣ, саѣ чїпчї сѣте де леї де арцінт де монѣда поастрѣ.

Дат дѣ Нікополе ла аял 795 лѣпа Ревїл еввел саѣ ла 1393, ші дѣскрїс дѣ архївіле дѣпѣрѣтѣціі.

Ачѣст трактат прїп каре Цара дѣші пѣстрѣазѣ дрепѣл деа се гѣверпа къ леціле сале, дрепѣл деа фаче ресвоїѣ саѣ паче, дрепѣл де ашї адеѣе пе капѣл пації, дѣдаторѣндѣсе нѣмаї ла во зшор трїѣвт, нѣ поате фї прївїт дѣпѣ дрепѣл дїтелор (пѣатѣрїлор) алт фел де кѣт ка во тратат де протекціе; кѣчї дѣпѣ о. вічеїл кѣпоскѣт дѣ де овїце дѣ Европа, о паціе каре нѣ е дѣ старе а се апѣра сїпѣрѣ де інсѣлтѣ саѣ де асѣпрїре, поате

добънді протекція зпві стат маі пвтернік. Д'о ва добънді, дндаторъндсе пѣмаі ла оаре каре кондігіі, саѣ кіар къ плата зпві трівѣт спре реквонціондъ пентрѣ сігъранда че і се дѣ, ші дрептѣл д'а се гвверпа дѣпъ кѣм дї плаче, ачеста есте пѣмаі зп трактат де протекціе каре пѣ аттінде свверанітатеа еі.

Ачест трактат днсъ пѣ діоѣ мѣлт: Ромъноі іѣвеа преа мѣлт independence; еі жертфісеръ преа мѣлт пентрѣ дѣпса ка съл поатъ свфері къ пѣчере, орі кът де несъпърътор ера. Търчіі днсъ маі дптъіѣ днчепъръ а пѣл пѣзі. Атзочі о мѣлтъ че діоѣ о жмътате де секол репдчепѣ дптре ромъні ші Търчі. Сълт повада мѣі Мірчеа I., Влад III., Драгѣл, ші Влад V Цепеш, ромъноі фѣкъръ мпнвоі де вітежіі, апъраръ цара лор певътвѣтѣ де връжмаші, здровіръ дп маі мѣлте рѣндърі армателе лор ші ле гоніръ пѣпъ ла Andrianополе.

Ла 1460 domъл Влад възънд пѣмероаселе вірвінде але Търчілор, копріндепреа Константінополѣлѣ ші гроаза че пѣмеле лор рѣспѣндеа дп тоатъ Европа, сфѣтзіндѣсе къ пополѣл, тріміссе депзтаді ла Andrianополе ші дпкеіаръ зп трактат але кърві артіколе прінціпале сълт ачестеа.

Арт. I. Сълтапѣл пріітедѣ ші съ леагъ пентрѣ дѣпсѣл ші пентрѣ зртъторіі сеі а протѣде Цара ромънеаскъ, ші а авѣра дппротіва орі кърві връжмаш, печеръод алт чева фѣръ пѣмаі свпремація асвпра свверанітѣціі ачестеі цері, аі кървіа Воевозіі вор фі даторі а пѣлті дпналтеі Пордіі зп трівѣт де зече мѣі галвені.*)

*) Ачест трівѣт се пѣстрѣ мерѣ дп дрепт де

Арт. II. дп фіекаре ап зп слѣжваш ал Пордіі ва вені дп Цара ромънеаскъ ка съ пріітеаскъ трівѣтѣл ші ва фі дпсодіт ла дптоарчереа са къ зп слѣжваш ал Воеводѣлѣ пѣпъ ла Ціврдіѣ, знде дпн поѣ се ва пѣмѣра съта датъ, ші се ва да о а доа дпкредінгаре де пріітіре; апоі кънд се ва трече дпколо де Дѣпѣре, Цара пѣ ва маі фі респѣнзѣтоаре де орі че се ва дптъмпла.

Арт. III. Дпналта Поартъ пѣ се ва аместека дптрѣ німік дп адміністрація локалъ а цѣрі, ші нічі зп Търк пѣ ва авеа вое а вені дп Цара ромънеаскъ фѣръ прічіпъ дпведератъ.

Арт. IV. Воевозіі вор зрта а фі алаші де Мітрополіт, Епіскопі, воері ші алаѣереа мѣі ва фі реквпоскътъ де Поартъ.

Арт. V. Нагіа ромълъ ва зрта а се възкѣра де лібертатеа д'аші да леці, ші Воевозіі вор авеа дрептѣл де віадъ ші де моарте асвпра свѣшлор лор, прѣкъм ачела деа фаче паче ші ресвоіѣ, фѣръ а фі свѣшні, пентрѣ нічі зпѣл дпн ачесте акте ла vro респѣндере кътре дпналта поартъ.

Арт. VI. Дпналта Поартъ фѣгъдѣще д'а пѣ словозіі нічі одатъ врѣи фермав дѣпъ черереа вре зпві свѣс ромън, пентрѣ прічівіле сале дп Цара ромънеаскъ, де орі че фел вор фі, ші деа пѣші мѣа

ші дп фаптъ се мѣа дпдоіт ші дппѣтріт. Пріп Сепедѣл сълтапѣлѣ де ла 16 Окт. 1783 се хотърѣ съ фіе статорнік де 437,500 лей. Ачеста се хотърѣ ші де трактатѣ де Andrianополе; іар дп зртъ конвенція де ла Петерсвѣрг зркъ трівѣтѣл ла 2,000,000 лей тѣрчещі саѣ 1,400,000 лей де Цара ромънеаскъ.

дрептѣла de a кета ла Констанѳинопол, саѣ дн ори че алтѣ парте din динѣтрѣле тѣрчѣдѣ, зп свѣтс ромѣн свѣт ори че при-чѣнѣре.

Арт. VII. Дака зп тѣрк аре зп про-дес дн Цара ромѣнеаскѣ ка зп свѣтс ал ачестѣ дѣрѣ, причѣна лѣи се ва черчета шѣ хотѣрѣ de Диванѣла ромѣнеаскѣ дѣпѣ ле-цѣле локѣлѣи.

Арт. VIII. Тодѣ негѣдѣторѣи Тѣрчѣ че вор венѣ дотрачѣастѣ царѣ спре а кѣм-пѣра саѣ вѣнде тѣрѣрѣ, вор тѣрѣвѣ сѣ факѣ кѣпоскѣт авторѣтѣдѣмор локале вре-мѣа кѣт вор зѣвовѣ, шѣ тѣрѣвѣ сѣ плече дѣдѣтѣ че ачѣастѣ време се ва сѣрѣшѣи.

Арт. IX. Нѣчѣи зп Тѣркѣ пѣ поате лѣа кѣ сѣне зпѣла саѣ маѣ тѣлѣ слѣдѣ пѣскѣте din Цара ромѣнеаскѣ; de ори че сексѣ ар фѣ, шѣ нѣчѣи о москѣе тѣрчѣаскѣ сѣ пѣ се афле дн нѣчѣи о парте а пѣшѣпѣлѣи ромѣнеаскѣ.

Ачѣст трактат неѣиѣнд нѣчѣи лѣсат дн вѣтаре: нѣчѣи рѣмплѣсат приѣтрѣалѣла маѣ пѣоѣ, есте дѣкѣ дн тѣрѣе, шѣ асѣзѣи, шѣ сѣпѣр пѣмаѣ, хотѣрѣще рѣпортѣрѣле дѣ-рѣи кѣ дѣпѣлѣта Поартѣ. Ел асѣгѣрѣазѣ по-пѣлѣлѣи дрепѣтѣла de ашѣи да лѣдѣи, дрепѣтѣла de а фѣче рѣсѣвоѣ шѣ пѣче; приѣ зрѣмаре пѣ поате фѣи приѣвѣт кѣ зп трактат de сѣ-пѣлере, чѣи пѣмаѣ кѣ зп трактат de про-тѣкѣдѣе, кѣ о аѣиѣндѣ негѣлѣ, кѣчѣи свѣр-пѣаѣдѣа кѣре есте пѣмаѣ зп дрепѣт de олоа-ре, шѣ тѣрѣвѣтѣла, сѣпѣрѣле дрепѣтѣрѣи че аре Поарѣта, пѣ аѣиѣг дѣтрѣ нѣиѣк свѣ-рѣпѣиѣтаѣа пѣдѣеѣ ромѣне. Асѣфѣл приѣвѣск ачѣст трактат тодѣ пѣлѣчѣиѣдѣи Еѣропѣи.

„Дака се рѣспѣкѣеазѣ Истѣрѣа, зѣче дѣтѣвѣдѣтѣла пѣлѣчѣист Мартѣанс, дака се пѣстрѣазѣ дѣделѣсѣл трактатѣлор дѣ-пѣ кѣвѣиѣтѣле лор, апоѣи есте дѣвѣдѣерат

кѣ пѣмаѣ ла 1460 дѣпѣлѣта Поартѣ дѣчѣенѣ а фѣи тог дѣодатѣ шѣи прѣтѣкѣтрѣдѣ шѣи свѣ-зѣрѣпѣ; кѣ Цара ромѣнеаскѣ пѣ а фѣост нѣчѣи одатѣ инѣкорпѣратѣ (дѣтрѣпѣатѣ); кѣ еа пѣ а перѣдѣт нѣчѣи одатѣ карѣкѣтерѣла ессѣн-цѣал ал свѣрѣанѣиѣтѣдѣи сѣле; кѣ статѣла, дн чѣеа че приѣвѣдѣе Консѣтѣтѣдѣа шѣ Гѣ-вѣрѣнѣла сѣѣ din лѣзѣнѣтрѣ, паре а приѣиѣи лѣдѣи дѣла нѣиѣиѣи; кѣ свѣрѣанѣиѣтѣеа сѣ пѣ поате фѣи аѣиѣнсѣ кѣчѣи дѣи лѣпѣсѣще оарѣкѣаре дрепѣтѣрѣи, din ачѣеле че факѣ парте din дрепѣтѣла пѣлѣк; кѣ еа пѣ е дѣатоаре а рѣ-кѣпѣоаѣще асѣврѣи о пѣтѣре лѣцѣвѣитоаре стрѣиѣнѣ. Цара ромѣнеаскѣ пѣ сѣ дѣвоѣиѣта пѣлѣтѣи зп тѣрѣвѣтѣ шѣи а сѣфѣрѣи кѣ Поарѣта сѣ аѣзѣ зп дрепѣт de сѣвѣрѣпѣаѣдѣе фѣрѣ пѣ-маѣи кѣ сѣ пѣ дѣчѣетеѣе а фѣи зп стат свѣ-вѣрѣан. Цара ромѣнеаскѣ есте зп стат свѣ-вѣрѣан шѣи зп трактат de прѣтѣкѣдѣе, зп тѣрѣ-вѣт, о аѣиѣндѣ непѣтрѣвѣиѣтѣ шѣи кѣар свѣ-пѣрѣаѣдѣа (дака есте зп дрепѣт de цѣнте дн Еѣропа) пѣи пот лѣа свѣрѣанѣиѣтѣеа кѣнд еа аре дрепѣтѣла d'a се гѣвѣрна, d'аши да лѣдѣи, de а фѣче трактатѣ de пѣче шѣи рѣсѣвоѣи, шѣи дѣкѣ de а фѣи рѣрѣсѣнтѣатѣ din афѣрѣ.“

„Он ал пѣлѣчѣистѣ Vattel, дн дрепѣ-тѣла сѣѣ ал Цѣнтѣлор, зѣче: „Он стат сѣлѣв кѣре, пѣнѣтрѣ сѣгѣрѣанѣа лѣи се пѣле свѣт прѣтѣкѣдѣа алѣзѣа маѣ пѣтѣрѣнѣк шѣи се дѣ-дѣаторѣеазѣ спре рѣкѣпѣоѣиѣндѣ ла маѣ тѣлѣ-те дѣаторѣнде екѣвѣалѣнд ачѣастѣ прѣтѣкѣ-дѣе, фѣрѣ дѣнсѣ а се дѣспѣоѣа de дрепѣтѣла de а се гѣвѣрна, пѣ дѣчѣетеазѣ пѣнѣтрѣ а-чѣастѣ de а фѣче фѣгѣра дѣтрѣ статѣрѣле свѣрѣанѣе, че пѣ рѣкѣпѣоскѣ алѣ лѣдѣи фѣ-рѣ пѣмаѣи дрепѣтѣла цѣнтѣлор: шѣи зп тѣрѣ-вѣт пѣлѣтѣ de зп стат ла о пѣтѣре стрѣ-иѣнѣ de шѣи мѣшѣорѣеазѣ пѣгѣи дѣмнѣиѣтѣеа сѣ, фѣиѣнд кѣ о тѣрѣтѣрѣисѣре а слѣвѣиѣлѣеѣ

са ле, дар тот пѣстреазъ свѣранитатеа са да дотрециме.“

Ачесте доъ трактате де ла 1393 ши 1460, че маї пѣ зрїт се конпрїнеръ сѣпт пѣтїреа де Капітвладїї але цѣрїї, фѣрѣ терѣѣ реквѣоскѣте ши дѣтѣрїте де кѣтре дѣпалта Поартѣ прїп маї шѣлте хатїшерїфѣрї. Еле сѣпт реквѣоскѣте дѣсѣнї ши де трактателе Рѣсіеї кѣ Поарта де ши ачестеа пѣ пот лега дѣтрѣ нїмїк пѣ ромѣнї; кѣчї Рѣсіеа фїїнд пѣмаї о кѣзашѣ а дрептѣрїмор дѣрїї, пѣ пѣтеа тра-та пѣнтрѣ пої ши да пѣтелѣ пострѣ. Астфел арт. 5 ал трактатѣлѣ де Андриано-пол зїче: „Прїодїпателе дѣрїї Ромѣнѣщї ши а Молдавїеї фїїнд ашезате прїнтр'о капїтвладїе сѣпт свѣранитатеа дѣпалтеї Пордї ши Рѣсіа кѣзшївїнд просперїтатеа лор се дѣцелеце кѣ еле вор пѣстра тоате прївїлециѣрїле ши скѣтїрїле че лї са акор-дат саѣ прїп капїтвладїїле лор, саѣ прїп трактателе дѣкеате дѣтре амвеле кѣрдї дѣпѣрѣтещї; саѣ прїп хатїшерїфѣрї дате да деосевїте времї. Прїп зѣтаре еле се вор вѣкѣра де лївера пѣзїре а релїцїеї лор, д'о сїгѣрандѣ десѣвѣршїтѣ, д'о ад-мїнїстрацїе нацїоналѣ ши дѣdependentѣ, ши де о дѣтреагѣ лїбертате де комерд.“

Шї дѣтр'алт артїкол се зїче асеме-неа: „Осподарїї вор регѣла лївер тоате тревїле дїп лѣзѣнтрѣ а провїндїїмор лор сѣфѣтївїндѣсе кѣ адѣнтрїле лор респектїве, фѣрѣ дѣсѣ а пѣтеа сѣ адѣкѣ нїчї о вѣ-тѣтаре ла дрептѣрїле кѣзшївїте амвелор дѣрї прїо хатїшерїфѣрї, ши пѣ вор фї тѣр-вѣрате да адмїнїстрацїа дїп лѣзѣнтрѣ прїп нїчї о порѣкѣк дѣпотрївїтоаре ачелор дрептѣрї.“ Аша дар дѣпѣ глѣсѣїреа трак-

тателор поастрѣ кѣ Поарта, дѣпѣ дреп-тѣл цїнтелор ши кїар дѣпѣ трактателе Рѣсіеї кѣ Поарта, пополѣл ромѣн дѣшї а пѣстрат тот д'авна дрептѣл сѣѣ де Сѣ-вѣран. Дрептѣл М. с. Сѣлтапѣлзї да ца-ра поастрѣ сѣѣ пѣмаї да трївѣтѣл хотѣ-рѣт че сѣптем даторї аї плѣтї да фїе-каре ап, ши да дрептѣл де сѣпремациѣ адекѣ дрептѣл де а дѣтѣрї пѣ домѣл амес де Царѣ де а фї прївїт ка зѣ маї таре ал дѣрїї, пѣ дѣсѣ ши де а порѣнчї да царѣ.

Ачестеа сѣпт, фѣрадї ромѣнї, дреп-тѣрїле пѣстрѣ. Пѣрїндїї пощрїї аз вѣрѣат прецїосѣл лор сѣнѣе пѣнтрѣ а нї ле лѣ-са де моцѣнїре ши даторїеа поастрѣ есте а ле пѣстра кѣ ачѣеашї пѣтере пѣнтрѣ фїїї пощрїї. Тїмпѣл п'а венїт ка сѣ до-вѣндїм о іndependingѣ абсолѣтѣ. Посїцїеа поастрѣ полїтїкѣ дѣпѣ трактате есте дѣ-кѣ вѣлѣ, пѣмаї трѣвѣе а фї пѣзїтѣ де дѣалта Поартѣ, а фї спрїжїнїтѣ кѣ ста-торнїцїе де пої. Сѣ пѣ зїтѣм кѣ септем даторї а апѣра нацїоналїтатеа ши дреп-тѣрїле пѣстрѣ, де вом фї невоїдї, кїар вѣрѣсѣнд сѣнѣеле пострѣ. Де вом кѣдѣа да ачѣастѣ лѣптѣ сѣнѣтѣ, сѣ кѣдем дѣ-каї вѣрѣвѣтещѣ астфел кѣш а трїт пѣ-рїндїї пощрїї; ши ка дѣлшїї сѣ стрїгѣм: маї вїне Цара пѣстрѣ сѣ се пре-факѣ дѣтрѣн дѣтїнс торѣнѣт, пѣмаї сѣ рѣшѣїе тот Цара ро-мѣнїмор.

Н. Бѣлческѣ.

Дѣпрецїѣврѣрї неащептате не сїлїрѣ а да астѣдате пѣмаї о жѣмѣтате коалѣ дїн Фїеїе.

Рѣдакцїа.